

32-asis „Vilnius Jazz“ festivalis šįmet Lietuvos publikai pristato kultinį Užatlantės kolektyvą „The Art Ensemble of Chicago“. Tai kolektyvas apie kurį ne tik nenustoja diskutuoti muzikos mylėtojai, apipindami jį aukščiausiojo laipsnio būdvardžių pynėmis, bet ir rašomos mokslinės studijos. Tačiau taikliausiai šį kolektyvą apibūdino JAV poetė bei muzikantė Moor Mother, pavadinusi „The Art Ensemble of Chicago“ vienu iš pasaulio stebuklų. Iš tiesų, tai monumentalus ne tik džiaz istorijos, bet ir apskritai muzikos bei kultūros reiškinyje tebedarąs įtaką daugybei muzikantų visame pasaulyje.

Čikagos periodas

1917 m. federalinė valdžia priėmė sprendimą uždaryti Storvilį – žymųjį Naujojo Orleano raudonųjų žibintų kvartalą, kurio baruose muzikuodavo džiaz pionieriai. Toks institucijų sprendimas paspartino kūrybingų muzikantų migraciją. Pamažu ėmė formuotis nauji žanro centrai – Niujorkas ir Čikaga. Būtent pastarojoje praėjusio amžiaus septintajame dešimtmetyje užgimė nepakartojamas ir vienas esminių moderniosios Čikagos džiaz epochos kolektyvų „The Art Ensemble of Chicago“.

Dalies būsimąjį „The Art Ensemble of Chicago“ branduolį – Malacho Favorso (kontrabosas), Josefo Jarmano (saksofonas) ir Roscoe Mitchello (saksofonas) – keliai pirmąsyk susikirto 1961 m. Woodrow Wilsono koledže. Iš kariuomenės grįžę jaunuoliai ypač domėjosi džiazu, kartu klausydavosi ryškiausio laikotarpio kūrėjų Ornette Coleman, Johno Coltrane'o ar Erico Dolphy plokštelių ir pamažu žengė pirmuosius žingsnius savito skambesio paieškų kelyje.

Ypatingai svarbų vaidmenį kolektyvo raidoje suvaidino pasaulinį pripažinimą pelnusi Kūrybingų muzikantų tobulėjimo asociacija (AACM (Association for the Advancement of Creative Musicians)). 1965 m. pianistų Muhalo Richardo Abramsio bei Jodie Christiano, būgnininko Steve'o McCallo ir kompozitoriaus Philo Cohrano įkurta ne pelno siekianti organizacija tapo centrine struktūra suvienijusia talentingiausius afroamerikiečių džiaz bei kitų stilių muzikantus. Henry Threadgill, Anthony Braxton, Jackas DeJohnette, Wadada Leo Smith ir daugelis kitų buvo šios organizacijos nariai. AACM veiklą bandoma talpinti po avangardinio džiaz etiketės, tačiau tai ką darė ir tebedaro ši asociacija perkopia vieno žanro ribas. AACM – tai reformatoriai, aktualizuojantys šimtmečius ar net tūkstantmečius menanti afriekietiškos muzikos lobyną, klasikinę muziką ir daugybę kito žmonijos garsinio paveldo.

Pažintis su AACM įkūrėju M. R. Abramsu atvėrė M. Favorsui, J. Jarmanui ir R. Mitchellui

duris į šią bendruomenę, kurioje buvo apstu tokių pat muzikai atsidavusių ir naujų garsų ištroškusių asmenybių, kuriuos, netrukus prie AACM prisijungęs trimitininkas Lesteris Bowie, vėliau tapęs vienu iš „The Art Ensemble of Chicago“ įkūrėju, yra apibūdinęs kaip begale keistų šmikių vienoje vietoje. AACM viduje ketveriukė aktyviai muzikavo. Jie nuolat eksperimentavo ieškodami naujų garsų išgavimo būdų, plėtė tradicinių instrumentų panaudos galimybes. Taip susikūrė vadinamasis „R. Mitchell Art Ensemble“.

Pripažinimas Europoje

1969 m. AACM prezidentu tapo L. Bowie. Jis matė, kad kolektyvas dega naujomis idėjomis, bet reikia postūmio jas išlaisvinti. L. Bowie galvoje ėmė suktis mintys apie kelionę į Europą, į aktyviu kultūriniu gyvenimu alsuojantį Paryžių, kurio Saint-Germain-des-Prés rajone netildavo džiazas.

Lesterio užmojus bičiuliai vertino atsargiai, tačiau šis, siekdamas įgyvendinti savo idėją, netrukus pardavė savąjį namą, baldus bei turėtą Bentley markės automobilį. M. Favosas, J. Jarmanas, R. Mitchellas suprato, kad L. Bowie ketinimai rimti. Neilgai trukus ketveriukė laivu skrodė Atlantą artėdami prie Senojo žemyno. Į Europą jie traukė su savimi pasiėmę kelis šimtus muzikos instrumentų, kurie, kaip kalbama, svėrė net dvi tonas.

Jarmanas, Favosas, Mitchellas ir Bowie aktyviai koncertavo ir apsistojo Paryžiaus priemiestyje, kuriame repetuodavo ir rašydavo naujas kompozicijas. Muzikantai gyveno savotiškos komunos principu. Gautus pinigus grupės nariai dėdavo į kolektyvo iždą ir naudodavo juos bendroms reikmėms. Apdairi ekonominė veikla jiems leido susikurti gana tvirtą ekonominį pagrindą, kuris leido ne tik įsigyti naujų instrumentų ar susimokėti nuomas, bet ir rinktis, kur ir kada groti.

Praleisti metai Europoje tapo vienais produktyviausių grupės istorijoje. Per vienerius metus išleidę net septynis albumus, tarp jų puikiai kritikų įvertintus „A Jackson in Your House“, „Message To Our Folks“, „People in Sorrow“ ir kt., „The Art Ensemble of Chicago“ taip pat aktyviai koncertavo ir mezgė pažintis. Įrašė bendrą albumą su žymiąja Prancūzijos avangardiste Brigitte Fontaine, taip pat sulaukė pasiūlymo koncertuoti legendiniame „Theatre Lucernaire“ Paryžiaus Monparnaso rajone. Be to, būtent viešnagės Europoje metu 1969 m. kolektyvas oficialiai ėmė vadintis „The Art Ensemble of Chicago“.

Kurį laiką ketveriukė iš Čikagos vertėsi be būgnininko, tačiau Europoje surado trūkstantį savo kolektyvo dalį. Tai buvo Famadou Don Moye, metais anksčiau į Europą su kolektyvu „Detroit Free Jazz“ atvykęs perkusininkas. „The Art Ensemble of Chicago“ savąjį pamatą sulipdė Europoje. Jarmanas, Favosas, Mitchellas, Bowie ir Moye tapo epochinius lūžius

ženklinančiu kvintetu.

Atgal į JAV

Po poros praleistų metų Europoje „The Art Ensemble of Chicago“ grįžo į JAV. Kolektyvo koncertinis gyvenimas kiek aprimo. Sukaupę patirties vyrukai gimtinėje kibo prie solo darbų bei šalutinių projektų. Tai jiems atnešė ne tik papildomų pajamų, bet ir suteikė įvairesnės muzikinės patirties, kuri vėliau išsiskleisdavo kvinteto kūryboje.

1972 m. įvyko didžiausias kolektyvo pasirodymas Jungtinėse Valstijose „Ann Arbor Blues & Jazz“ festivalyje, kuriame jie dalinosi sceną su Čikagos bliuzo legenda Muddy Watersu. Šiame festivalyje „The Art Ensemble of Chicago“ pastebėjo muzikos leidybos sunkiasvorių „Atlantic Records“ atstovas – Michael Cuscuna. Ši leidybos kompanija išleido „Bap-Tizum“ ir „Fanfare for the Warriors“ albumus.

1978 – 1984 m. „The Art Ensemble of Chicago“ atsidūrė Manfredo Eicherio taikiklyje ir tapo pasaulyje pripažintos, į džiazą muziką orientuotos leidybinės kompanijos „ECM“ katalogo dalimi.

Metai su šia kompanija laikytini komerciškai sėkmingiausi ansamblio istorijoje. „ECM“ aktyviai rengdavo kolektyvo koncertus, nes būtent jie padėdavo parduoti didžiąją dalį įrašų. „The Art Ensemble of Chicago“ koncertų kryptis apraizgė ne tik JAV ir Europą, bet ir Meksiką, Braziliją, Rusiją, Australiją, Japoniją ir t.t. Šis bendradarbiavimas atnešė abipusės naudos.

Vis tik kvintetas nebuvo linkęs pernelyg susitaikstyti su muzikos industrijos primetamomis taisyklėmis. Jie laikas nuo laiko leisdavo albumus savo pačių 1975 m. įkurtoje leidybos kompanijoje „AECO Records“. O vėlesniaisiais metais kolektyvas mieliau rinkdavosi mažesniųjų, specializuotų leidybinių kompanijų („DIW Records“, „Pi Recordings“ ir kt.), o ne rinkos gigantų prieglobstį.

„The Art Ensemble of Chicago“ nariams prioritetu buvo ir tebėra kūrybinė laisvė, todėl jie nenorėjo savo pečių apkrauti sunkia įsipareigojimų stambiai leidybiniai kompanijai našta. Kvinteto saksofonistas R. Mitchellas yra sakęs: „mes norėjome išlaikyti laisvę ir patys būti savo likimo kalviais, nes matėme daugybę įstabių muzikantų, kurie, deja, paleido kontrolę iš savo rankų“.

Pažadas tęsti „The Art Ensemble of Chicago“ veiklą

Artėjant prie amžių sandūros Čikagos scenos flagmanai pergyveno sudėtingą laikotarpį.

1993 m. iš kolektyvo pasitraukė saksofonistas J. Jarmanas, pasukęs Šin budizmo dvasininko keliu ir pradėjęs kultivuoti Aikido kovos meno praktikas.

1998 m. ansamblio trimitininkui L. Bowie medikai diagnozavo kepenų vėžį. Nepaisant sunkios ligos L. Bowie neatsitraukė nuo muzikos ir toliau koncertavo kartu su kolegomis. Vis tik prabėgus metams ilgamečio kolektyvo nario bei įkūrėjo gyvybė užgeso. Kvintetas virto trio.

2003 m. sugrįžus J. Jarmanui ketveriukė pradėjo darbus prie „Sirius Calling“ albumo įrašų, tačiau jų metu netikėtai mirė kolektyvo kontrabosininkas M. Favorsas. Likę trise – R. Mitchellas, J. Jarmanas ir F. Don Moye – į savo gretas pakvietė bosistą Jaribu Shahidą ir trimitininką Corey Wilkes, su kuriais kartu įrašė „Non-Cognitive Aspects of the City“ albumą.

Tačiau po kolektyvo įkūrėjų netekties darbai prie naujų įrašų bei koncertinė veikla kiek aprimo. Nepaisant to, likę gyvi kvinteto nariai niekada nebuvo nutraukę „The Art Ensemble of Chicago“ veiklos.

Šių metų pradžioje, sausio 9 d. pasaulį paliko J. Jarmanas. Atrodė, kad kolektyvas padės instrumentus į futliarus, tačiau R. Mitchelas ir F. Don Moye pasiryžę tęsti pradėtus darbus, kurių, jų teigimu, jie dar turi labai daug.

Prieš penkis dešimtmečius užgimęs „The Art Ensemble of Chicago“ neketina atsitraukti nuo muzikos. Kaip portalui „Jazztimes“ teigė R. Mitchelas: „prieš daugybę metų mes visi susitarėme, kad kol bent vienas „The Art Ensemble of Chicago“ narys bus gyvas, tol egzistuos ir kolektyvas. Mes įsipareigojome būti ištikimi savo vizijai ir laikytis jos iki pat galo. Būtent tai mes su F. Don Moye ir darome“.

Išskirtinis skambesys su poezijos ir teatro elementais

Nors pasaulio melomanai „The Art Ensemble of Chicago“ vadina avangardinio ar laisvojo džiazu kolektyvu, tačiau patys muzikantai niekuomet savęs griežtai vien tik su džiazu nesiejo. Jie save mato kaip „Didžiosios juodosios muzikos – senovės ateičiai“ (ang. „Great Black Music—Ancient to the Future“) atstovus.

Ir tai tiksliai nusako „The Art Ensemble of Chicago“ esmę. Afroamerikietiškos kilmės muzikantai apjungia Juodojo žemyno muzikinį paveldą su Užatlanto gimusiu džiazu ar Europoje susiformavusia klasikinės-akademinės muzikos mokykla. Jie perkuria, papildo, perinterpretuoja praeities muzikines paradigmas taip sukurdami naują žemiškam laikui

nepavaldžią garsų visatą.

Kalbėdamas apie grupės skambesio niuansus, F. Don Moyer yra minėjęs, kad juos pirmyn vedė idėja išplėsti standartinę – pianinas, bosas, pučiamieji, būgnai – kolektyvo formaciją, o ilgainiui visą tai virto tarpdisciplininiu laisvės siekiu.

„The Art Ensemble of Chicago“ išskirtinumas – platus instrumentų bagažas, kuris atveria muzikantams vartus į neaprepiamus muzikinės artikuliacijos kodus. Skirtingų tonacijų saksofonai, patys keisčiausiai perkusiniai skambučiai ar varpeliai, įvairios kriauklės bei ožių ragai, švilpukai ir daugybė kitų instrumentų atranda savo vietą magiškoje čikagiečių kūryboje. 1969 m. koncertuodami Europoje jie panaudojo bene pusę tūkstančio įvairiausių instrumentų!

Dabartinis R. Mitchelo ir F. Don Moyer diriguojamas kolektyvas atrodo santūriau, tačiau ilgus metus „The Art Ensemble of Chicago“ nariai koncertuodavo apsirendę spalvingais kostiumais, įsipaišę veidus įvairiais simboliais. Tai ne tik išskirtinio skambesio, bet ir išskirtinio įvaizdžio kolektyvas. Be to, atliekamą muziką iki pat šiol lydi scenoje skaitoma poezija, kurioje atsispindi ne tik vidiniai žmogaus išgyvenimai, bet ir sociopolitinės pasaulio realijos.

Pasirodymas 32-ajame „Vilnius Jazz“ festivalyje

1993 m. R. Mitchellas „Vilnius Jazz“ festivalio publikai pristatė savo suburto kvarteto (kartu su Jaribu Shahidu, Tani Tabbalu ir Vincentu Davisu) kūrybą. Prabėgus 26-iems metams maestro sugrįžta į festivalio sceną. Šįkart su ilgamečiu kompanionu F. Don Moyer.

Kol kas suplanuoti vos septyni legendinio Čikagos kolektyvo koncertai Europoje bei JAV ir vienas jų vyks Lietuvos sostinėje! Tesėdami duotus pažadus Anapilin iškeliavusiems „The Art Ensemble of Chicago“ bičiuliams, spalio 17 d. Rusų dramos teatre muzikantai pristatys specialią „The Art Ensemble of Chicago – 50th Anniversary“ programą, skirtą paminėti ne tik solidžią kolektyvo sukaktį, bet ir pagerbti į dangišką kelionę iškeliavusius bendražygius.

Naujosios programos pamatas – šių metų balandį išleisto bei kritikų palankiai įvertinto albumo „We Are On The Edge (A 50th Anniversary Celebration)“ medžiaga. Išlaikydami pagrindinius „The Art Ensemble of Chicago“ estetikos ramsčius – afrikietišką ritmiką bei įmantrias pučiamųjų sekcijas – R. Mitchelas ir F. Don Moyer, kartu su kviestiniais muzikantais, nesibodi eksperimentuoti. Naujasis įrašas išsiskiria meistriškai inkorporuotomis styginių instrumentų partijomis, praturtinančiomis kolektyvo kompozicijų turinį naujais tonais.

Nors įrašinėjant albumą, be R. Mitchelo ir F. Don Moye, dalyvavo net 16 muzikantų, koncertinis sąstatas kiek kuklesnis. Kartu su „The Art Ensemble of Chicago“ įkūrėjais į Vilnių atvyks perkusijos meistras Dudu Kouaté, kontrabosistai Junius Paul ir Silvia Bolognesi, pianistas Brett Carson, violančelininkė Tomeka Reid bei trimitininkas Hugh Ragin. Skirtingas kartas apjungiantis, profesionalus ir inovatyvus kolektyvas Lietuvos rusų dramos teatro erdves pripildys tūkstantmečius skaičiuojančio muzikinio paveldo garsų ir užlies subtiliais poezijos virażais. Nepraleiskite progos pagerbti istorinio „The Art Ensemble of Chicago“ ir tapti dalimi to kas nepakartojama!

Projektą finansuoja Lietuvos kultūros taryba. Festivalio bilietus platina Bilietai.lt

